

ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ

УДК 159.97:343.91

DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2019.2.15>

АНАСТАСІЯ МИКОЛАЇВНА БОЛЬШАКОВА,

*доктор психологічних наук, професор,
Харківська державна академія культури;*

 <https://orcid.org/0000-0002-4343-6694>;

ТЕТЯНА ОЛЕКСІЇВНА ПЕРЕВОЗНА,

*кандидат психологічних наук, доцент,
Харківська державна академія культури;*

 <https://orcid.org/0000-0001-8096-9601>,
e-mail: naganjajlo-tatjana@rambler.ru;

ІГОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ ВІДЕНЄВ,

*кандидат психологічних наук, доцент,
Харківська державна академія культури;*

 <https://orcid.org/0000-0003-3270-5403>;

ОЛЕНА МИКОЛАЇВНА ХАРЦІЙ,

*кандидат психологічних наук, доцент,
Харківська державна академія культури;*

 <https://orcid.org/0000-0001-7467-8867>

ІНТИМНО-ОСОБИСТІСНА СФЕРА В СИСТЕМІ ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ АНОМАЛЬНОЇ ОСОБИСТОСТІ – ПРАВОПОРУШНИКА

Подано результати аналізу особливостей ціннісних орієнтацій, які презентують інтимно-особистісну сферу, в ідеальному уявленні, в усвідомлюваному та неусвідомлюваному аспектах, а також місця інтимно-особистісної сфери у структурі оцінювання дійсності в осіб зі специфічними розладами особистості, які вчинили протиправні дії. Показано, що визначені структурно-динамічні характеристики ціннісної сфери аномальних особистостей опосередковано детермінують особистісну дисгармонію. Визначення цих закономірностей дозволить наблизитись до виявлення ресурсів та інструментів соціалізації людей зі специфічними особистісними розладами, розвитку їх адаптивних можливостей і потенцій саморегуляції, що є психологічною базою запобігання протиправній поведінці.

Ключові слова: специфічні розлади особистості, ціннісні орієнтації, ставлення, інтимно-особистісні стосунки, щасливе сімейне життя, кохання, наявність друзів, змістовні утворення.

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

У сучасній психологічній науці та її прикладних галузях ще тільки виробляються підходи до корекційної роботи з аномальними особистостями та надання їм психологічної допомоги щодо самореалізації в інтимно-особистісній сфері. Загальновідомою є позиція, згідно з якою психопати вважаються несприятливими до психокорекційного впливу внаслідок негнучкості їх захисних механізмів і низької здатності до оперування власними змістовними утвореннями. Водночас проб-

лема інтеграції осіб зі специфічними розладами особистості залишається актуальною, і пошуки шляхів і підходів до надання психологічної допомоги особам відповідної групи у вирішенні їх психологічних проблем тривають. Актуальність проблеми посилюється високою питомою вагою аномальних особистостей у загальній кількості правопорушників. Як відомо, однією з характеристик психопатичної особистості є високий рівень внутрішньої напруженості. Ця напруженість, з одного боку, пов'язується з готовністю до

зовнішнього деструктивного, зокрема агресивного реагування, а з іншого боку, певною мірою зумовлюється низьким рівнем суб'єктивного задоволення власним життям. Зокрема, це є правильним стосовно осіб з емоційно нестійким розладом особистості, пограничним і дисоціальним розладом особистості. Роль і місце відчуття суб'єктивного задоволення (незадоволення) психопатичної особистості в її «картині світу», формах самореалізації та життєдіяльності залишаються недослідженими. Як відомо з практики, аномальні особистості мають засоби й інструменти самореалізації в соціальних відносинах, які зумовлюють їх неуспішність і непродуктивність в особистих стосунках, що, в свою чергу, зумовлює відчуття суб'єктивного неблагополуччя. Психологічна допомога зазначеному колу осіб у налагодженні конструктивних задовільних стосунків шляхом коригуючого впливу є першочерговим завданням у соціалізації людей з особистісними аномаліями, що є психологічною базою запобігання протиправній поведінці.

Стан дослідження проблеми

Згідно із сучасними уявленнями, задоволеність життям як відчуття суб'єктивного благополуччя пов'язана з широким колом феноменів, які ґрунтуються на інтеграції когнітивних та емоційно-вольових процесів [1]. Ця інтеграція забезпечує суб'єктивне оцінювальне ставлення, яке має спонукальну силу й, у свою чергу, ґрунтується на системі ціннісних орієнтацій особистості [2]. Ціннісно-змістовні утворення є підґрунтям суб'єктивного переживання благополуччя особистості. У зв'язку з цим вивчення суб'єктивного благополуччя особистості вимагає не лише аналізу її прямих оцінок рівня задоволення в різних сферах життєдіяльності, а й, перш за все, зіставлення реалій життя із системою ціннісних орієнтацій. Ціннісні орієнтації особистості як змістовні утворення належать до вищого диспозиційного рівня особистості та зумовлюють як свідоме, так і підсвідоме її ставлення до навколишньої дійсності та самого себе. У цьому сенсі вони визначають мотиваційні аспекти життєдіяльності людини та впливають на всі форми її самореалізації як прийняття певних цінностей в якості змістовних чинників «картини світу» [3]. Крім того, ціннісні орієнтації – це основа диференціації об'єктів навколишньої дійсності з погляду їх позитивного або негативного значення [4]. Із цієї точки зору, ціннісні орієнтації – це найбільш прийнятний для особистості стан

соціальних зв'язків, принципів і практики соціальних відносин, а також критерій оцінювання цих соціальних перемінних [5]. Цінності, які презентують інтимно-особистісну сферу («кохання», «наявність вірних друзів», «сімейне щастя»), в різних класифікаціях відносять до категорії конкретних життєвих цінностей і називають цінностями міжособистісних стосунків або цінностями особистого життя. Позиція особистості стосовно вищезазначених цінностей зумовлюється їх суб'єктивною значущістю на усвідомлюваному та неусвідомлюваному рівнях, а також уявленнями про ідеальне значення цих цінностей і їх доступність у реальному житті.

Дослідження аномалій функціонування особистості залишається актуальним. На цей момент описано особливості дефектності самореалізації аномальних особистостей, такі як феномен дефіцитарності механізмів саморегуляції, зокрема опосередкованості поведінки у психопатичних осіб. Класичним є уявлення про патологічно підвищену лабільність змістовної сфери аномальної особистості, яка, своєю чергою, є результатом недостатньої сформованості ієрархізованої системи особистісних змістів. Продемонстровано зв'язок несформованості та лабільності смислової сфери зі ступенем соціальної дезадаптації психопата. Показано, що зниження регулятивної функції змістовних установок лежить у підґрунті імпульсивної поведінки цих осіб, відсутності гальмуючого впливу норм і цінностей, зниженні здатності прогнозувати можливі наслідки власних дій. Узвичаним є також уявлення щодо особливостей реагування та форм функціонування аномальних особистостей як детермінованих емоційно-вольовими й когнітивними порушеннями. Крім того, описано такі особистісні порушення, як викривлення структури мотивів, їх ієрархічної будови, змістоутворення, самооцінки та рівня домагань, самоконтролю та критичності. Згідно із сучасними уявленнями система ціннісних утворень аномальних особистостей характеризується певними структурно-динамічними трансформаціями, пов'язаними з порушеннями соціально-психологічної адаптації цього контингенту. Головними структурними характеристиками цих трансформацій є недостатня структурованість елементів ціннісно-орієнтаційної системи, пов'язана з недостатнім усвідомленням психопатичними особами власних змістовних одиниць, та низький показник узгодженості цих елементів, що призводить до автономності функціонування

окремих цінностей, їх дисгармонії, конфліктності та непродуктивності як провідних детермінант регуляції поведінки [6]. Крім того, системі ціннісних орієнтацій аномальних особистостей притаманні низький рівень когнітивної складності, пов'язаний з дефіцитарністю, недостатньою гнучкістю та багатовимірністю засобів оцінково-орієнтовної діяльності, а також недостатнє розуміння власних ціннісно-мотиваційних тенденцій [7]. Ще однією особливістю є викривлення спрямованості особистості та відсутність продуктивної провідної змістовної тенденції. Разом із тим описано дисгармонію між уявленням про ідеальну ієрархію цінностей та усвідомлюваним і неусвідомлюваним ставленням до цих змістовних утворень, що демонструє низьку повноту свідомості аномальної особистості, яка зумовлюється особливостями когнітивної сфери психопатичних особистостей, зокрема несформованість навичок роботи з власними змістовними утвореннями, а також слабкість рефлексії та самоаналізу [8]. Але на цей час відсутні дослідження місця інтимно-особистісної сфери в системі оцінювання дійсності в осіб зі специфічними розладами особистості. Таким чином, дослідження ціннісних засад суб'єктивного благополуччя аномальної особистості видається теоретично обґрунтованим і практично затребуваним.

Мета і завдання дослідження

У зв'язку з вищесказаним *метою* цієї роботи стало встановлення специфіки системи оцінювання життєвих цінностей, які презентують інтимно-особистісну сферу аномальних особистостей. *Завдання* полягали у виявленні усвідомлюваного, неусвідомлюваного й ідеального уявлення щодо цінності цієї сфери життєдіяльності у цього контингенту осіб. Таке дослідження відкриває перспективи аналізу психологічної картини суб'єктивного благополуччя в осіб зі специфічними розладами особистості.

Матеріали та методи дослідження

Поданий аналіз є складовою комплексного дослідження змістовних утворень в осіб із розладами особистості. Як досліджувана група були задіяні 100 осіб зі специфічними розладами особистості (емоційно нестійкий розлад особистості, пограничний розлад, дисоціальний розлад особистості), які вчинили протиправні дії. Усі досліджені були чоловіками віком від 18 до 50 років, із середньою та незакінченою середньою освітою, переважно

самотніми або розлученими. Контрольну групу склали 50 психічно здорових особистостей, які на момент дослідження не мали скарг на психічне та фізичне здоров'я. За віковими, гендерними, освітніми та соціально-демографічними показниками контрольна група була ідентичною досліджуваній. Було проаналізовано усвідомлюваний і неусвідомлюваний аспекти ставлення до термінальних цінностей, що презентують інтимно-особистісну сферу, уявлення про ідеальну ієрархію цих цінностей, а також системи ставлень досліджуваних до провідних цінностей особистого життя у власних факторах оцінювання, які відбивають провідні базиси класифікації дійсності цих осіб. Для оцінювання систем усвідомлюваних цінностей була використана методика «Співвідношення “цінності” та “доступності” в різних життєвих сферах» О. Б. Фанталової [9], в основі якої лежить техніка дослідження ціннісних орієнтацій М. Рокіча [10]. Перелік термінальних цінностей цієї методики ми використовували в дослідженні всіх трьох аспектів. Неусвідомлювані аспекти ставлення до цих цінностей досліджувались із використанням Колірного тесту ставлень О. М. Еткінда, в основі якого – кольороасоціативний експеримент [11] Як методологічний підхід до психологічної діагностики системи смислових утворень особистості, зокрема ціннісних орієнтацій, було використано підхід Дж. Келлі [12]. Репертуарний тест рольових конструктів Дж. Келлі дозволив дослідити системи значень, реконструювати систему ставлень кожної окремої людини в її цілісності й унікальності, відтворити ієрархію її власних смислових утворень та індивідуально значущих цінностей. У цьому дослідженні був використаний класичний рольовий список, також задавався класичний алгоритм порівняння. Уявлення піддослідних щодо ідеальної ієрархії термінальних цінностей також досліджувались за допомогою рангової решітки як варіанту Репертуарного тесту Дж. Келлі.

Виклад основного матеріалу

Інтимно-особистісну сферу представлено в методиці Фанталової трьома конкретними цінностями: «кохання», «наявність вірних друзів» і «сімейне щастя». Дослідження ієрархії ціннісних орієнтацій в усвідомлюваному аспекті продемонструвало однотипний характер їх структури в аномальних особистостей-правопорушників і в контрольній групі. У них знайшла відображення суб'єктивна

значущість усіх трьох цінностей, які презентують інтимно-особистісну сферу.

Результати порівняння середніх значень показників значущості та доступності зазна-

чених цінностей, проведеного в досліджуваних групах, а також коефіцієнтів дисоціації показано в таблицях 1–3.

Таблиця 1

Середні показники значущості

Цінності	Основна група	Контрольна група
Кохання	7,8±0,35	7,22±0,53
Наявність вірних друзів	6,97±0,34	6,48±0,57
Сімейне щастя	8,14±0,44	7,83±0,67

Як видно з вищенаведеної таблиці, значущість цінностей, які презентують особисте благополуччя у аномальних особистостей, мала досить високий рівень в обох досліджуваних групах. Так, згідно зі свідомим ранжуванням в основній групі «сімейне щастя» мало найбільш високий показник значущості. Крім того, високою була позиція цінності «кохання». Водночас цінність «наявність вірних дру-

зів» була менш вагомою. У контрольній групі відобразилось аналогічне ставлення до цих цінностей.

Було проаналізовано також уявлення піддослідних щодо доступності вищезначених цінностей, а також співвідношення показників значущості та доступності в досліджуваних групах.

Таблиця 2

Середні показники доступності

Цінності	Основна група	Контрольна група
Кохання	7,03±0,32	5,96±0,6
Наявність вірних друзів	6,09±0,42	7,0±0,43
Сімейне щастя	5,83±0,47	5,13±0,46

Водночас у досліджуваних сформованих груп уявлення щодо можливості досягнення зазначених ціннісних об'єктів теж значно співпадали. Дві цінності з трьох психопатичні особистості вважали найбільш доступними («кохання» та «наявність вірних друзів»), а «сімейне щастя» – найменш доступним. Досліджувані контрольної групи продемонстрували аналогічну картину.

Як відомо, однією з детермінант ціннісно-мотиваційної сфери особистості є співвідно-

шення між площиною усвідомлення власних життєвих цінностей та площиною їх безпосередньої доступності. Це співвідношення визначає спонукальну силу мотивів, що відповідають цим цінностям, та наявність внутрішніх конфліктів у відповідних сферах життєдіяльності. Коефіцієнти дисоціації між цінністю та доступністю досліджуваних цінностей подано в наступній таблиці.

Таблиця 3

Середні значення коефіцієнтів дисоціації

Цінності	Основна група	Контрольна група
Кохання	-0,23±0,28	1,26±0,43
Наявність вірних друзів	0,87±0,42	-0,52±0,45
Сімейне щастя	2,31±0,47	2,7±0,61

Розбіжності позицій, за яких цінність привалює над доступністю, які відображають наявність внутрішніх конфліктів, пов'язаних з реалізацією відповідних цінностей, зафіксовано для обох груп. Дана розбіжність спостерігалась в обох групах стосовно «сімейного щастя». Такий стан справ свідчить про те, що як правопорушники з аномаліями особистості, так і особи без аномалій не вірять у доступність щасливого сімейного життя. Крім того, у психопатичних особистостей наявність внут-

рішнього конфлікту була стосовно такої цінності, як «наявність вірних друзів». У контрольній групі показник доступності цієї цінності є достовірно більш високим. При цьому, як свідчать наведені дані, цінність «кохання» не мала достатньої стимулюючої сили, але сприймалась як легкодоступна для аномальних осіб. Водночас у контрольній групі була виявлена достатня спонукальна сила цієї цінності за дещо меншої доступності.

Аналіз неусвідомлюваної складової ставлення до провідних людських цінностей психопатичних особистостей у порівнянні з нормативною групою також виявив схожий характер ціннісних ієрархій.

Результати порівняння середніх показників, проаналізованих на основі суб'єктивного рангу їх значень, показано в таблиці 4.

Таблиця 4

Середні показники неусвідомлюваної оцінки

Цінності	Основна група	Контрольна група
Кохання	2,87±0,22	2,85±0,29
Наявність вірних друзів	3,9±0,28	3,2±0,29
Сімейне щастя	3,08±0,23	4,15±0,33

Як свідчать наведені дані, найбільш емоційно прийнятною цінністю в обох групах виявилась «кохання». «Наявність вірних друзів» під час неусвідомлюваного ранжування була менш значущою також в обох групах. При цьому неусвідомлюване ставлення до «сімейного щастя» було більш позитивним для піддослідних-психопатів, ніж у контрольній групі. Порівняльний аналіз усвідомлюваних і

неусвідомлюваних ієрархій дозволив виокремити найбільш гармонійну позицію (висока суб'єктивна значущість) стосовно цінності «кохання» в обох групах.

Разом із тим було проаналізовано уявлення піддослідних про місце означених цінностей в ідеальній ціннісній ієрархії. Результати порівняння середніх рангів цінностей у досліджених групах подано в таблиці 5.

Таблиця 5

Середні ранги цінностей в ідеальній ієрархії

Цінності	Основна група	Контрольна група
Кохання	3,43±0,62	2,5±0,27
Наявність вірних друзів	2,5±0,5	3,05±0,41
Сімейне щастя	2,3±0,3	2,5±0,26

Наведені дані свідчать, що в цьому аспекті ставлення до цінностей особистого життя піддослідні основної групи віддали перевагу таким цінностям, як «сімейне щастя» та «наявність вірних друзів». «Кохання» в ієрархії, що виступає як ідеал, займало значно нижчу позицію. В аналогічній ієрархії в контрольній групі лідерські позиції займали цінності «сімейне життя» та «кохання», тоді як цінності «наявність вірних друзів» відводилося менш значуще місце. Вище описано рівні ставлення до термінальних цінностей, які відображають сферу особистих стосунків піддослідних. Зв'язок між цінностями був презентований вертикально, ієрархічно. Крім того, формулювання цінностей було однозначно позитивним, завідомо соціально прийнятним і схвалюваним. Разом із тим ми проаналізували ці перемінні у властивих досліджуванім формулюваннях і факторах оцінювання. Серед блоків, які презентують значущі сфери життєвого простору в обох групах, згідно з методикою репертуарних решіток одним із центральних був блок «інтимно-особистісна сфера», що відображає високу суб'єктивну значущість відповідних сфер життєдіяльності для досліджуваного контингенту та їх здатність орієнтувати поведінку на досягнення відповідних

цілей. Водночас отримані дані засвідчили, що система ціннісних орієнтацій, які презентують цінності особистого життя аномальних особистостей, не є внутрішньо однорідною структурою.

Висновки

Цінність «інтимно-особистісна сфера» відображається в більш конкретних цінностях («кохання», «наявність вірних друзів», «сімейне щастя»). Результати, отримані з допомогою методик дослідження різних аспектів ставлення до вищезазначених цінностей, продемонстрували досить високу однорідність отриманих результатів в обох досліджуваних групах. Ці дані підтверджують узвичаєне розуміння цих цінностей як провідних загальнолюдських мотиваційно-змістовних утворень. Водночас у досліджуваних контрольної групи система ставлення до цінностей інтимно-особистісної сфери була більш гармонійною та сформованою, ніж в основній групі. Серед сфер життєдіяльності, які мають найбільше ціннісно-змістовне наповнення й орієнтуючий та регулюючий потенціал в обох групах, одне з провідних місць посідала інтимно-особистісна сфера. Висока значимість цієї сфери в системі оцінювання дійсності в обох групах

підтверджується високим рівнем суб'єктивної значущості відповідних цінностей під час їх ранжування. Так, оцінка цінності «кохання» була високою в усіх трьох уявленнях про її статус. Цінність «сімейне щастя» займала аналогічну позицію в разі усвідомлюваного оцінювання та в ідеальному уявленні. «Наявність вірних друзів» займала нейтральну позицію в усіх трьох ієрархіях. Можна зробити висновок, що саме міжстатеві стосунки мають для здорових особистостей найбільше значення та мотивуючий потенціал в інтимно-особистому житті. Рівень суб'єктивного значення цінностей, які презентують інтимно-особистісну сферу, для правопорушників з аномаліями особистості мав певні особливості. Усвідомлюване, неусвідомлюване й ідеальне уявлення щодо цінності цієї сфери життєдіяльності відображають певний дисонанс стосовно інтимно-особистісних стосунків. Так, зафіксована тенденцію відводити цінності «кохання» місця на перших позиціях в усвідомлюваній та неусвідомлюваній ієрархіях, тоді як її місце в ідеальній ієрархії було нейтральним. «Сімейне щастя» для психопатичних осіб було найбільш значущою цінністю згідно зі свідомим ранжуванням. Водночас її неусвідомлювана оцінка була низькою. А згідно з уявленнями про ідеальну систему цінностей сімейному щастю відводиться одна з провідних позицій. Стосовно цінності «наявність вірних друзів» зафік-

совано загальні тенденції в свідомому й ідеальному ставленні, на підсвідомому рівні значущість цієї цінності заперечувалась.

Описані розбіжності лежать у підґрунті мотиваційно-змістовного конфлікту, пов'язаного з інтимно-особистісними стосунками аномальних особистостей. Ця внутрішня конфліктність психопатичної особистості зумовлює неуспішність її самореалізації в цій сфері життєдіяльності. Крім того, як відомо, реалізація цінностей зумовлюється ресурсами виконавського репертуару особистості. Його дефектність як системи засобів самореалізації психопата також ускладнює реалізацію цінностей інтимно-особистісної сфери.

Результати цього дослідження опосередковано свідчать, що проблема соціальної адаптації аномальної особистості не може бути вирішена за рахунок навчання соціально прийнятним поведінковим патернам. Корекційна робота з цим контингентом осіб має проводитись у відповідності до сучасних уявлень щодо ролі та місця трансформацій ціннісно-орієнтаційних систем. Зокрема, психологічна допомога людям, які мають особистісні порушення, у вирішенні їх проблем в особистій сфері повинна ґрунтуватись на роботі з їх ставленням до відповідних цінностей шляхом корекції провідних змістовних відносин у їхній картині світу.

Список бібліографічних посилань

1. Журавлев А. Л., Юревич А. В. Коллективные смыслы как предпосылка личного счастья. *Психологический журнал*. 2014. Т. 35, № 1. С. 5–15.
2. Шамионов Р. М. Субъективное благополучие личности: психологическая картина и факторы : моногр. Саратов : Изд-во Саратов. ун-та, 2008. 296 с.
3. Лихтарников А. Л. Ценностно-смысловое развитие личности: нормальное и патологическое ценностное жизненное пространство человека // Смысловые пространства современного человека : сб. науч. ст. СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 2005. С. 21–36.
4. Naider Z. Wartości i oceny. Warszawa : PWN, 1971. S. 132–156.
5. Леонтьев Д. А. Ценность как междисциплинарное понятие: опыт многомерной реконструкции. *Вопросы философии*. 1996. № 5. С. 15–26.
6. Шестопалова Л. Ф., Перевозная Т. А. Ценностно-смысловая сфера личности со специфическими расстройствами и склонностью к противоправному поведению. *Психологический журнал*. 2003. Т. 24, № 3. С. 66–71.
7. Большакова А. М., Перевозна Т. О., Харцій О. М., Віденєєв І. А. До питання дослідження специфіки оцінювання дійсності в структурі ставлення до світу у осіб зі специфічними розладами особистості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2018. Вип. 3, т. 2. С. 210–214.
8. Перевозна Т. О. Порівняльний аналіз ієрархії ціннісних орієнтацій правопорушників з особистісними розладами в усвідомлюваному та неусвідомлюваному аспектах. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Психологія»*. 2014. № 1121. Вип. 56. С. 149–153.
9. Фанталова Е. Б. Об одном методическом подходе к исследованию мотивации и внутренних конфликтов (на контингенте больных артериальной гипертонией и здоровых лиц). *Психологический журнал*. 1992. Т. 12, № 1. С. 107–117.
10. Rokeach M. *The Nature of Human Values*. N. Y. : Free Press, 1973. X, 438 p.

11. Эткинд А. М. Цветовой тест отношений и его применение к исследованию больных неврозами // Социально-психологические исследования в психоневрологии / под ред. Е. Ф. Бажина. Л. : Науч.-исследоват. психоневрол. ин-т им. В. М. Бехтерева, 1980. С. 110–114.

12. Франселла Ф., Баннистер Д. Новый метод исследования личности. М. : Прогресс, 1987. 236 с.

Надійшла до редколегії 15.05.2019

**БОЛЬШАКОВА А. Н., ПЕРЕВОЗНАЯ Т. А., ВИДЕНЕЕВ И. А., ХАРЦИЙ Е. Н.
ИНТИМНО-ЛИЧНОСТНАЯ СФЕРА В СИСТЕМЕ ЖИЗНЕННЫХ ЦЕННОСТЕЙ
АНОМАЛЬНОЙ ЛИЧНОСТИ – ПРАВОНАРУШИТЕЛЯ**

Приведены результаты анализа особенностей ценностных ориентаций, представляющих интимно-личностную сферу, в идеальном представлении, в осознаваемом и неосознаваемом аспектах, а также места интимно-личностной сферы в структуре оценивания действительности у лиц со специфическими личностными расстройствами, которые совершали противоправные действия. Показано, что выявленные структурно-динамические характеристики ценностной сферы аномальных личностей опосредованно детерминируют личностную дисгармонию. Определение этих закономерностей позволит приблизиться к выявлению ресурсов и инструментов социализации людей со специфическими расстройствами личности, развитию их адаптивных возможностей и потенций саморегуляции, что является психологической базой предупреждения противоправного поведения.

Ключевые слова: специфические расстройства личности, ценностные ориентации, отношение, интимно-личностные отношения, счастливая семейная жизнь, любовь, наличие друзей, смысловые образования.

**BOLSHAKOVA A. M., PEREVOZNA T. O., VIDENIEIEV I. O., KHARTSII O. M.
INTIMATE AND PERSONAL SPHERE IN THE SYSTEM OF VITAL VALUES
OF THE ANOMALOUS PERSON – THE OFFENDER**

The study of the peculiarities of the structural and dynamic characteristics of the value and content sphere of the anomalous personality remains within the scope of actual psychological problems. The purpose of this study is to analyze the peculiarities of value orientations that represent the intimate and personal sphere, in the ideal representation, within conscious and unconscious aspects, as well as to analyze the place of the intimate and personal sphere in the structure of the assessment of reality in persons with specific personality disorders, who committed illegal actions.

The authors have studied 100 individuals with personality abnormalities and unlawful behavior. The control group consisted of 50 individuals without personality abnormalities who did not commit offenses and would refer to the main group according to socio-demographic indicators. To obtain results that reflect the system of attitudes of studied individuals to leading values in their own assessment factors, reflecting the leading bases of classification of the validity of these individuals, the authors used J. Kelly's Test Repertoire of Role Constructs. Subjects' perceptions of the ideal hierarchy of terminal values were researched using the rank grid as a variant of J. Kelly's Test Repertoire. To evaluate the systems of conscious values, the authors used E. B. Fantalova's technique of "Correlation of "value" and "accessibility" in different spheres of life". Unconscious aspects of attitudes towards these values were studied using the Color Test of the Attitudes of A. M. Etkind. Rank structures were obtained which allowed to distinguish the comparative features of the ideal, conscious and unconscious aspects of the attitude towards values of intimate and personal relations of anomalous persons in comparison with the control group.

The data obtained demonstrated that the system of attitude towards the values of the intimate and personal sphere in the control group, was more harmonious and formed than in the main group, with an overall high assessment of the values of the intimate and personal orientation. It is demonstrated that defined structural and dynamic characteristics of the value sphere of anomalous individuals indirectly determine personal disharmony. These differences are at the root of the motivational and contentious conflict associated with the intimate and personal relationships of the anomalous individuals. This internal conflict of psychopathic personality causes the failure of its self-realization in this sphere of vital activity. It is emphasized that psycho-corrective work with anomalous personalities should be directed to harmonization, increase of structure and awareness of their own system of value orientations, in particular values, which represent the intimate and personal sphere.

Key words: specific personality disorders, value orientations, attitude, intimate and personal relationships, happy family life, love, existence of friends, content-related formations.